

Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet (2015–2020)

Helse- og
omsorgsdepartementet

Frivillighet handler om menneskelige verdier som omsorg, trygghet, medmenneskelighet.

Sitatene er hentet fra innspill som er sendt inn i forbindelse med arbeidet med strategien. Innspillene kommer fra organisasjoner, kommuner og frivilligsentraler og mange andre.

Forord

Samfunnet står i årene som kommer overfor store utfordringer på helse- og omsorgsfeltet. Høyere levealder, en større andel eldre i befolkningen, endringer i sykdomsbildet og nye brukergrupper stiller statlige myndigheter, kommuner og frivillig sektor overfor nye behov og forventninger. Dette gir også nye muligheter for å utvikle samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor, møte nye behov med nyskapende aktiviteter og engasjere enda flere til frivillig innsats.

Mange i samfunnet vårt er ensomme. Noen er ensomme fordi de er alene og har lite sosial kontakt. Andre har et sosialt nettverk, men opplever likevel ensomhet. Vi må derfor gjøre mer for å forebygge og redusere ensomhet, slik at flere opplever trivsel, inkludering, mestring og mening.

På helse- og omsorgsfeltet er det et stort behov og potensial for å ta i bruk samfunnets samlede ressurser for å beholde og utvikle et godt velferdssamfunn: ressursene som ligger hos brukerne selv, deres familier og sosiale nettverk, i nærmiljøet og i lokalsamfunnet.

Frivillig sektor har spilt, og spiller fortsatt, en viktig rolle i oppbyggingen av velferdssamfunnet i Norge. Frivillig sektor har vært med i utviklingen av velferdstjenester og innovasjon på helse- og omsorgsfeltet og har vist vei for det som senere har blitt naturlige oppgaver for velferdsstaten. Frivillige og frivillige organisasjoners innsats er mangfoldig. Eksempler på innsatsen innenfor helse- og omsorgsfeltet er besøksvenner, turgrupper, kulturelle aktiviteter, rusmiddelforebyggende arbeid, rusbehandling, måltidsfelleskap og matkurs, informasjonsarbeid, likepersonsarbeid og omsorg ved livets slutt.

Det å vere frivillig har ein eigenverdi, der man får minst like mykje tilbake med ei god kjensle av å gjere noko nyttig for nokon andre.

Foto: Holger Falke

Strategien

Denne strategien formulerer mål og tiltak for det fremtidige samspillet mellom frivillig og offentlig sektor på helse- og omsorgsfeltet – både hjelpetiltak og folkehelsearbeid. Strategien skal revideres årlig av partene. Innkjøp av velferdstjenester fra ideelle aktører er regulert av den offentlige innkjøpspolitikken. Denne strategien omhandler ikke innkjøpspolitikken. Strategien skal omhandle det frivillige arbeidet og innsatsen til de frivillige organisasjonene og enkeltpersonene som ikke er medlemmer i en frivillig organisasjon. Strategien skal samstemmes med den øvrige frivillige og uformelle innsatsen med betydning for helse- og omsorgsfeltet.

Frivillighet Norge, KS og Helse- og omsorgsdepartementet har i fellesskap utviklet strategien.

KS representerer alle kommuner og fylkeskommuner. Frivillighet Norge representerer frivillige organisasjoner på alle områder.

Strategiens mål

Strategien skal legge til rette for frivillig innsats som bidrar til inkluderende lokalsamfunn der flest mulig i alle aldre kan leve aktive og meningsfulle liv, og bidra til å hindre ensomhet og utenforskap gjennom å legge til rette for aktiviteter og fellesskap med andre.

Strategien skal bidra til å rekruttere og beholde frivillige i alle aldre på helse- og omsorgsfeltet og styrke det systematiske samarbeidet mellom frivillige organisasjoner, frivilligsentraler, frivillige enkeltpersoner og kommunen.

Frivillig aktivitet er i seg selv helsefremmende, blant annet gjennom å motvirke ensomhet. Det er derfor også et mål å legge til rette for økt deltakelse i alle typer frivillighet og frivillige organisasjoner.

Strategien skal danne grunnlag for samhandlingen mellom statlige og kommunale myndigheter og den frivillige aktiviteten på helse- og omsorgsfeltet både nasjonalt og lokalt. Strategien skal bidra til å danne grunnlaget for lokale strategier for frivillighet.

*De frivillige er opptatt
av hele mennesket, ikke
bare sykdommen, som
gjør frivillige til gode
samarbeidspartnere*

Arne Sandmo og Thale Waaler Eggen er venner. De møtes regelmessig, spiser middag sammen og snakker om det som opptar dem i hverdagen. Thale er frivillig i Røde Kors, og er besøksvennen til Arne. Besøktjenesten. Foto: Olav A. Saltbones / Røde Kors

Deltagelse i enten det organiserte arbeidet, på dugnader, fester, gåturer eller andre sosiale aktiviteter, bringer mennesker sammen og gjør at flere mennesker føler seg sett og verdsatt

Foto: Ranheim Frivilligsentral

Et felles utgangspunkt

Frivillighet har en egenverdi og frivillig sektor er en uavhengig og selvstendig samfunnssektor som gir merverdi til dem som deltar og til samfunnet som helhet. En aktiv, innovativ og levende frivillig sektor er av grunnleggende betydning for et levende og demokratisk lokalsamfunn.

Folkehelseloven § 4 fastslår at kommunene har et ansvar for folkehelsearbeid og at kommunen samarbeider med frivillig sektor. Kommunene bør tilrettelegge for frivillig sektor og utvikle en egen frivillighetspolitikk. Et godt samarbeid mellom offentlig sektor og sivilsamfunnet er sentralt for en god samfunnsutvikling.

Denne strategien bygger på «Plattform for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor 2015–2016», som er utarbeidet i fellesskap mellom KS og Frivillighet Norge. Strategien støtter de prinsippene plattformen målbærer og anerkjenner frivillighetens viktige samfunnsroller og verdi, behovet for forutsigbare rammevilkår for frivillig sektor og viktigheten av lokal frivillighetspolitikk, basert på gjensidighet og likeverd mellom kommunene og frivilligheten.

Regjeringen har vedtatt frivillighetserklæringen, som inneholder grunnleggende prinsipper og overordnede målsettinger for regjeringens samspill med frivillig sektor. Målet med erklæringen er å gi et fundament for et forutsigbart og konstruktivt samspill. Frivillighetserklæringen legger rammene for regjeringens dialog og samspill med frivilligheten og skal bidra til en helhetlig frivillighetspolitikk.

Strategiens hovedområder og tiltak

Strategien har fire hovedgrep som skal legge til rette for et systematisk og godt samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor, redusere ensomhet samt rekruttere og beholde frivillige på helse- og omsorgsfeltet.

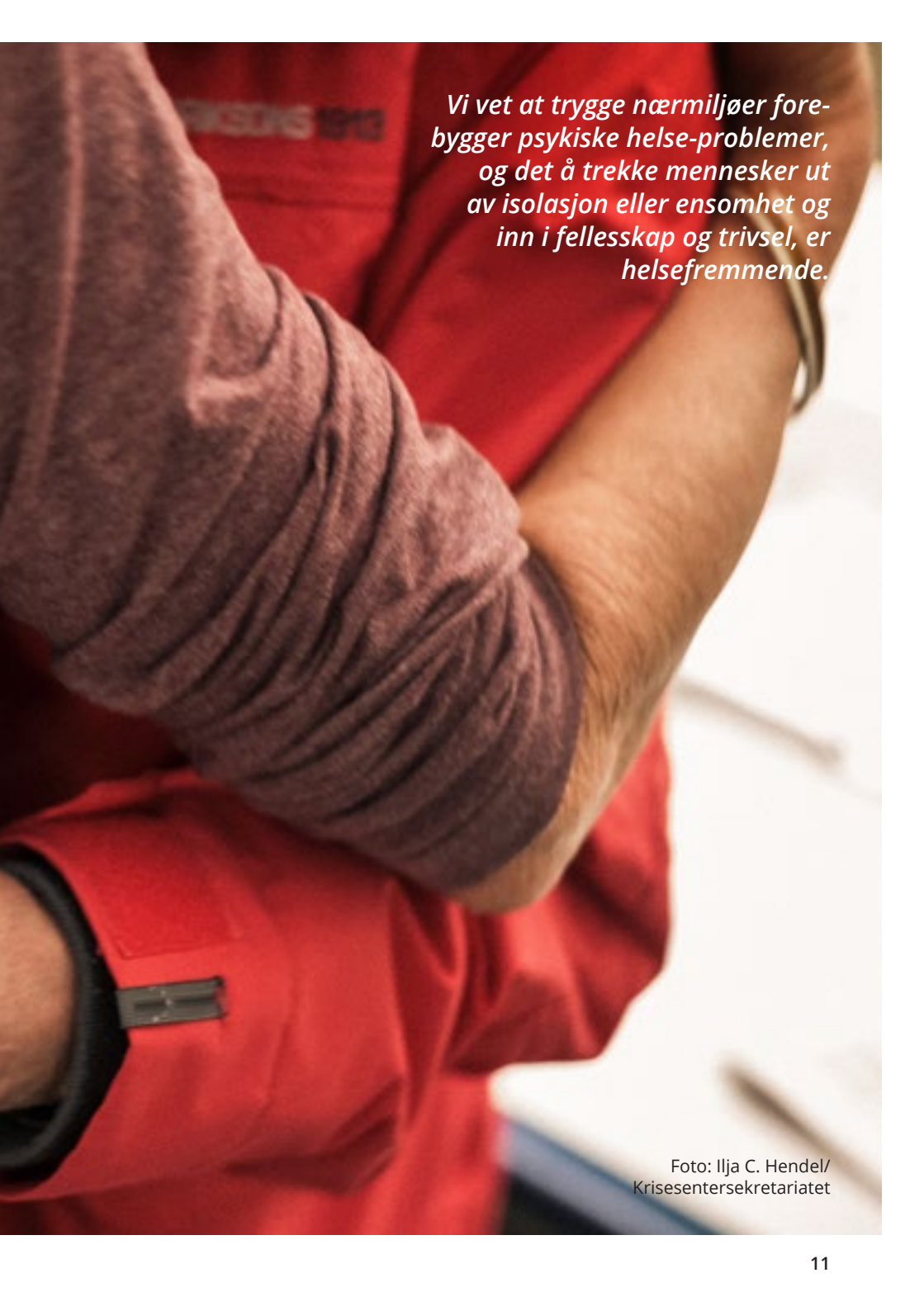
De fire hovedgrepene er:

Mobilisering

Samspill og samarbeid mellom frivillig sektor og kommunen

Kompetanse, utvikling og innovasjon

Forenkling og tilrettelegging

Vi vet at trygge nærmiljøer forebygger psykiske helse-problemer, og det å trekke mennesker ut av isolasjon eller ensomhet og inn i fellesskap og trivsel, er helsefremmende.

Foto: Ilja C. Hendel/
Krisesentersekretariatet

Det viktigste for å beholde fornøyde frivillige er at de blir sett, hørt og behandlet med respekt for den jobben de gjør.

Mobilisering

Skal vi lykkes i å rekruttere flere frivillige til helse- og omsorgsfeltet, må vi legge til rette for bred mobilisering, i alle aldre og befolkningsgrupper.

Frivillige organisasjoner bygger sosiale nettverk og kan forebygge og motvirke ensomhet. Frivillige organisasjoner og det offentlige bør ta vare på initiativ og legge til rette for at innbyggere som ønsker det, kan bidra med frivillig innsats på helse- og omsorgsfeltet. Folk bør ha mulighet til å bidra med det de kan når de kan. Frivilligsentralene kan bidra til å skape sosiale møteplasser og legge til rette for lokal frivillig virksomhet.

Partene vil bidra til økt kunnskap om hva som mobiliserer til frivillig innsats. Frivillige ønsker å gjøre en innsats for fellesskapet og mange ønsker også at det tilrettelegges for nye utfordringer og muligheter. Frivillige rekrutteres i større grad gjennom å få gjøre konkrete oppgaver. For frivillige organisasjoner, frivilligsentraler og andre som ønsker frivillige kan det bety nye måter å rekruttere på.

Partene vil understreke at aktive mennesker holder seg friske lenger og at mobilisering av flere frivillige samtidig bidrar til å redusere behov som følger med økende ensomhet og høyere levealder i befolkningen.

Tiltak

- ① **Nasjonal nettportal:** Formålet med portalen er å bistå organisasjonene med å rekruttere nye frivillige. Portalen skal koble frivillige med oppdrag og behov i de frivillige organisasjonene. Portalen skal inkludere kursing for frivillige organisasjoner i rekruttering og mobilisering av frivillige. *Ansvar: Frivillighet Norge.*
- ② **Fellesskap mot ensomhet:** Regjeringen vil ta initiativ til en informasjonssatsing sammen med frivillige organisasjoner. Målet er å mobilisere til deltakelse og aktivitet for å motvirke ensomhet og isolasjon gjennom rekruttering til frivillige organisasjoner. Målgruppen er hele befolkningen: barn, unge og eldre som ønsker å delta i en aktivitet eller tilhøre et fellesskap gjennom å være frivillig. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ③ **Tilby «Tid som teller»:** Frivillighet Norge har utviklet et begestringsforedrag for å rekruttere seniorer, og vil tilby kommuner å ta dette inn i forberedelsene for sine ansatte som skal bli pensjonister. Målet er å motivere flere seniorer til å engasjere seg som frivillige i lokalmiljøet og å hjelpe organisasjoner til å rekruttere seniorer. Tiltaket kan utvikles til nye målgrupper. *Ansvar: Frivillighet Norge.*
- ④ **Kompetanse – og fagutviklingstiltak:** Verdighets-senteret skal utvikle og spre tverrfaglig utdanningsprogram for koordinering av frivillig innsats i kommunene. Målgruppene for kompetansehevingen er kommuner, frivillige organisasjoner og ansatte hos private aktører. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ⑤ **Aktiviteter tilrettelagt for eldre:** Gågrupper, seniordans og andre sosiale aktiviteter. Målet er å få eldre som lever alene eller er ensomme med på aktiviteter som gir økt sosial kontakt og fysisk aktivitet og bevegelse hos eldre. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ⑥ **Besøks- og aktivitetsvenner i eldreomsorgen:** Det gis støtte til frivillige organisasjoner som skal legge til rette for besøks- og aktivitetsvenner i eldreomsorgen. Tiltaket skal bidra til å styrke og beholde frivillige på helse- og omsorgsfeltet og bidra til å bekjempe ensomhet. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ⑦ **Tilskuddsordning til aktiviteter for seniorer og eldre:** Målet med tilskuddsordningen er å motvirke ensomhet, passivitet og sosial tilbaketrekning og skape aktivitet, deltakelse, sosialt fellesskap og møteplasser. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*

Samspill og samarbeid mellom frivillig sektor og kommunen

Partene vil legge til rette for møteplasser mellom kommuner, frivillige organisasjoner, frivilligsentraler og frivillige enkeltpersoner der man gjennom dialog kan se behov og muligheter og stimulere til økt rekruttering av frivillige. Gjennom en helhetlig frivillighetspolitikk vil samspillet og samarbeidet mellom frivillig sektor og kommunen økes og ressurser kan tas i bruk på nye og innovative måter.

Besøkshund i Telemark.
Foto: Bjørn Runar Foss
Sodeland / Røde Kors.

Vi har gode erfaringer med å samle representantene fra organisasjonene, personell og aktuelle samarbeidspartnere til idedugnad før nye ting skal planlegges.

Tiltak

- ① **Bistå kommuner med å utvikle helhetlig lokal frivillighetspolitikk:** KS har blant annet gjennom prosjektet «innovative frivillighetskommuner» samlet kunnskap og erfaringer. Deler av denne kunnskapen er samlet i et idehefte om god lokal frivillighetspolitikk. Sammen med plattformen om frivillighet og en egen frivillighetskonferanse vil dette være et bidrag til kommuner som vil utvide en lokal frivillighetspolitikk. KS vil også starte opp et kommunenettverk for frivillighet innen helse- og velferd. Formålet med kommunenettverket er å synliggjøre gode samarbeidsformer mellom frivilligheten og kommunesektoren. *Ansvar: KS.*

Frivillighet Norge har utviklet et tiltak som skal bidra til at kommunene utvikler en lokal

frivillighetspolitikk. Tiltaket består av møter med politisk ledelse og møter med lokale frivillige organisasjoner. Frivillighet Norge har utarbeidet veilederen «Hvordan kan jeg påvirke frivillighetspolitikken i min kommune», som de frivillige organisasjonene kan bruke som et verktøy i sin dialog med kommunen. *Ansvar: Frivillighet Norge.*

- ② **Helse- og omsorgsdepartementet vil legge til rette for et sterkere samarbeid med frivillige organisasjoner på flere samfunnsområder, for å få en mer aktiv befolkning:** Helse- og omsorgsdepartementet og Frivillighet Norge har gått sammen for å lage nasjonale møteplasser for folkehelse, en fast årlig arena, som skal styrke samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og myndigheter. Fra 2015 er også KS med på samarbeidet. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet, Frivillighet Norge og KS.*

Det vil stimulere til utvikling og innovasjon av helse- og omsorgstjenestene i Norge om kommunene og de frivillige organisasjonene samarbeider tettere når fremtidens tjenester og organisering av disse skal defineres.

Kompetanse, utvikling og innovasjon

Partene ønsker at samarbeidet mellom det offentlige og frivilligheten baseres på en felles forståelse av at både frivillige og offentlige organisasjoner og virksomheter er viktige samfunnsaktører som gjennom sine verdier og mål bidrar til å videreutvikle samfunnet.

Partene ønsker å legge til rette for at frivillige organisasjoner kan være gode, stabile samarbeidspartnere for det offentlige. Frivillige organisasjoner må ha forutsigbare rammebetingelser som stimulerer til utvikling og innovasjon.

Partene vil utvikle og spre grunnleggende kompetanse om potensialet som ligger i frivillig innsats i kommunen og i frivillige organisasjoner og klargjøre mulighetsrommet kommunene har til å samarbeide med frivillige aktører.

Partene ønsker å legge til rette for en god forankring i kommunen og bidra til at samhandlingen mellom kommuner og frivillige aktører inngår i den helhetlige planleggingen og utviklingen av lokalsamfunnet.

For å styrke frivilligheten i lokalmiljøet er det også viktig at frivillige organisasjoner tilegner seg kompetanse og kunnskap om hvordan de på en hensiktsmessig måte kan bidra med sine ressurser og styrke et systematisk samarbeid med kommunen.

Tiltak

- ① **Styrke kunnskap om frivilligheten:** Integre kompetanse om hvordan kommunen kan samhandle med frivillige aktører i statlig veiledningsmateriell og kompetansetiltak. Tiltaket skal bidra til å styrke frivillig innsats på helse- og omsorgsfeltet. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ② **Formidling og inspirasjon:** KS vil formidle «idehefte om god frivillighetspolitikk» og KS og Frivillighet Norge vil formidle sin samarbeidsplattform. Formålet er å bidra til at flere kommuner utvikler en helhetlig frivillighetspolitikk. *Ansvar: KS og Frivillighet Norge.*
- ③ **Konferanse om frivillighet:** KS vil arrangere en egen frivillighetskonferanse der man setter fokus på samspillet mellom kommunal sektor og frivillig sektor. *Ansvar: KS.*
- ④ **Eksempelbank:** Det etableres en åpen eksempelbank på Helse- og omsorgsdepartementets hjemmesider. Tiltaket skal bidra til å gi kompetanse og spre gode eksempler på hvordan frivillige organisasjoner og kommunen kan samarbeide. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ⑤ **Forskning:** Institutt for samfunnsforskning har på oppdrag fra Kulturdepartementet et forskningsprogram om frivillighet og samfunn, som også Helse- og omsorgsdepartementet deltar i. Forskningsprogrammet vil blant annet se på hva som motiverer til frivillig aktivitet på helse- og omsorgsfeltet og hvordan man kan videreutvikle et systematisk samarbeid mellom offentlige helse- og omsorgstjenester og frivillige aktører. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ⑥ **Modeller for samarbeid:** Løfte frem eksempler på modeller for samarbeid mellom frivillige organisasjoner og kommuner som er basert på gjensidig partnerskap og likeverd, blant annet gjennom Møteplass for folkehelse. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet.*
- ⑦ **Intensjonsavtale:** Helse- og omsorgsdepartementet og Frivillighet Norge har nylig inngått en intensjonsavtale for å fremme folkehelse og utjevne sosiale helseforskjeller, gjennom å bidra til et godt og nært samarbeid mellom det offentlige og de frivillige organisasjonene.

Forenkling og tilrettelegging

Kommuner og frivillige organisasjoner har behov for forutsigbare økonomiske ordninger og rammer som gjør at de kan gjøre egne prioriteringer basert på lokale behov.

Partene ønsker at det stimuleres til at kommuner inngår samarbeid med frivillige organisasjoner på helse- og omsorgsfeltet og til at det arbeides for å gjøre tilskuddsordninger så hensiktsmessige som mulig. Det skal jobbes for å gjøre tilskuddsordninger ubyråkratiske, slik at mest mulig tid og ressurser kan brukes på aktivitet og at søknads- og rapporteringsfrister settes slik at tilskuddsmottakere får nok tid til å bruke offentlig støtte på en god måte.

Tiltak

① **Ansvarsforhold når kommunen og frivillige organisasjoner samarbeider:** For å stimulere til at kommunene og frivillige organisasjoner samarbeider, vil Helse- og omsorgsdepartementet i samarbeid med KS og Frivillighet Norge utarbeide et dokument som omhandler kommunens juridiske ansvarsforhold når den samarbeider med frivillige aktører på helse- og

omsorgsfeltet. *Ansvar: Helse- og omsorgsdepartementet, KS og Frivillighet Norge.*

② **Forenkling av tilskuddsordninger:** Det er en felles målsetting at det skal være enkelt for frivillige organisasjoner å søke og rapportere på tilskuddsordninger fra det offentlige. Dette er en oppfølging av regjeringens hovedsatsingsområde «Enklere hverdag for folk flest». Kulturdepartementet har ansvar for forenklingsarbeidet

Foto: Ilja C. Hendel/
Krisesentersekretariatet

med mål om oversikt over ordninger, koordinert forvaltning og effektive søknads- og rapporteringsprosesser.

- Det er etablert en oversikt over statlige ordninger frivillige organisasjoner kan søke på (www.regjeringen.no/frivilligtilskudd).
- Det arbeides med å harmonisere begrepsbruk i sentrale ordninger.
- Kulturdepartementet har utarbeidet veilederen «Forenkling av statlige tilskudsordninger for barne- og ungdomsorganisasjoner».

Ansvar: Kulturdepartementet koordinerer regjeringens frivillighetspolitikk, Helse- og omsorgsdepartementet har ansvaret for regjeringens frivillighetspolitikk på helse- og omsorgsfeltet.

Utgitt av:

Helse- og omsorgsdepartementet Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonskode: I-1166

Design og ombrekking: Kord AS

Foto omslag: Arild Reidarsen. Tatt i forbindelse med sykkelprosjektet «Sykling Uten Alder – Skien»

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

08/2015 – opplag 500